

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Achthoek - Breesstraat (Dendermonde, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2020K17
November 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	13
1.3.6.2	Geplande werken	14
1.4	Assessmentrapport	17
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	17
1.4.1.1	Landschappelijke situering	18
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	22
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie	23
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	24
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	25
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	25
1.4.2.2	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	32
1.4.2.3	Huidige gebruik en verstoringen	35
1.5	Synthese	38
2	Bibliografie	40

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Huidige toestand projectgebied (©Google Streetview).	15
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditonele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	19
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	20
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 9: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).	21
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	22
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	24
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 1,5 km (Bron: Geopunt).	25
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	32
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).	34
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	35
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	36

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....37

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....37

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....17

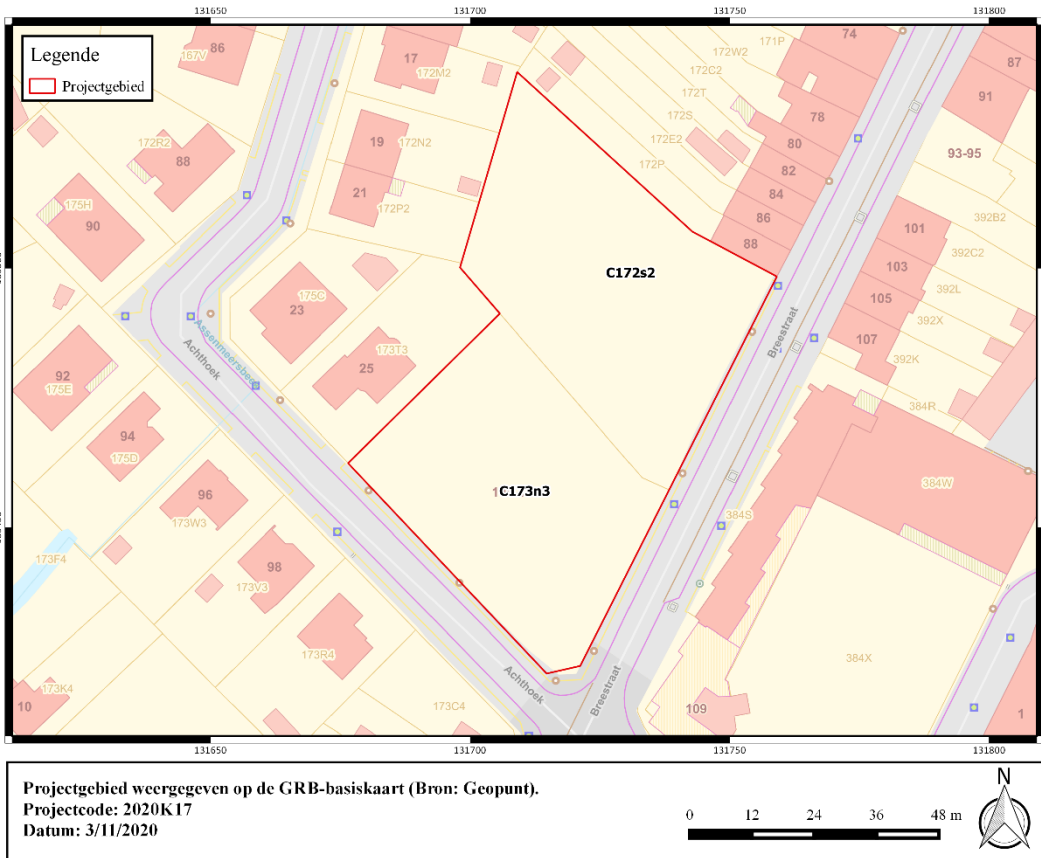
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

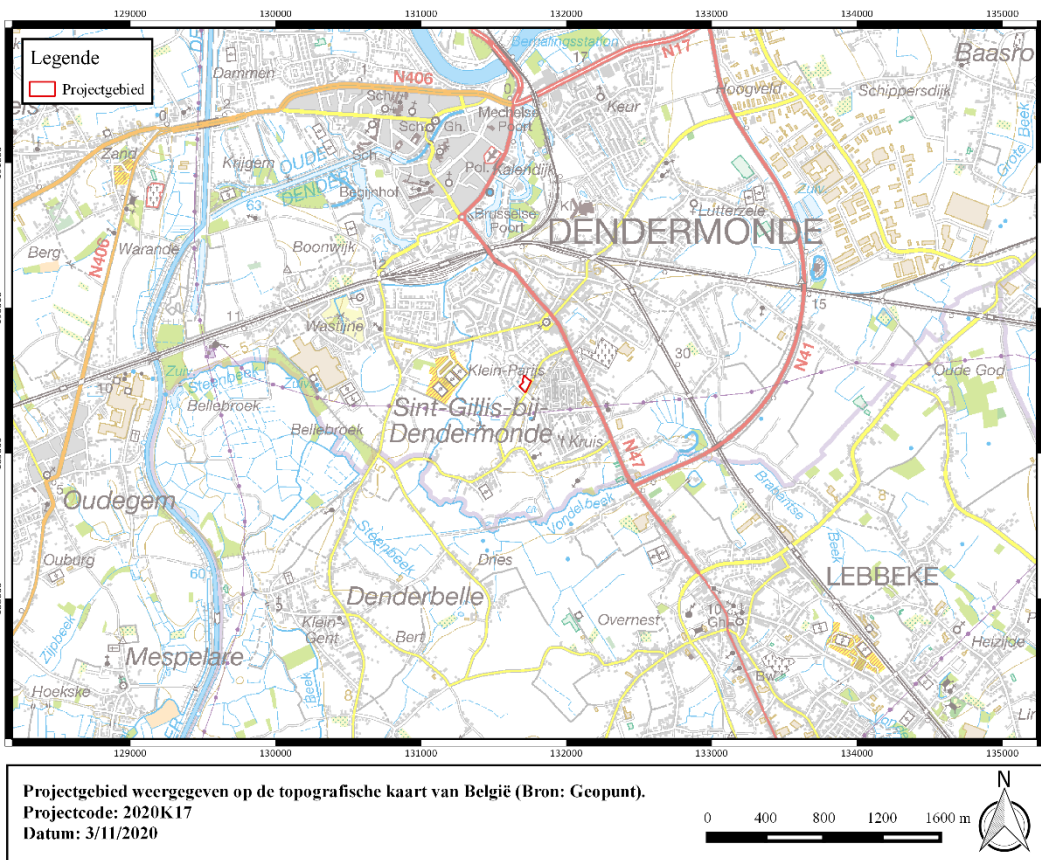
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Dendermonde
	Deelgemeente	Sint-Gillis
	Postcode	9200
	Adres	Achthoek – Breestraat 9200 Dendermonde
	Toponiem	Achthoek – Breestraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 131611$ $Y_{\min} = 189409$ $X_{\max} = 131809$ $Y_{\max} = 189546$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Dendermonde, Afdeling 3, Sectie C, nr's 172s ² , 173n ³ Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande verkavelingsvergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 4562 m². Vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Achthoek Breestraat werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Sint-Gillis-bij-Dendermonde, deelgemeente van Dendermonde, in de provincie Oost-Vlaanderen. De deelgemeente situeert zich ten zuiden van de stad. Het plangebied is gelegen op de hoek van Achthoek en de Breestraat. De dorpskern van Sint-Gillis-bij-Dendermonde situeert zich ca. 420 meter ten noordoosten.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 4560 m². Op heden is het plangebied in gebruik als akker.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

Figuur 4: Huidige toestand projectgebied (©Google Streetview).

1.3.6.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling van 17 loten met bijhorende infrastructuur in de vorm van wegenis, parkeergelegenheid, groenzone en nutsleidingen. Het lijdt geen twijfel dat de geplande werken, het hiermee gepaard gaande werfverkeer en de potentieel toekomstige ingrepen ter hoogte van de kavels het bodemarchief over het volledige plangebied bedreigen. Bijgevolg wordt binnen deze archeologienota uitgegaan van een integrale versterking van het terrein.

Verkavelingsplan

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

<i>Bron</i>	<i>Informatie</i>
Landschappelijke situering	Zandstreek binnen de Vlaamse Vallei
Tertiair	Formatie van Lede.
Quartaair	Type 3a
Bodemtypes	OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	5.2 – 5.6 m TAW
Hydrografie	Denderbekken, deelbekken Vondelbeek.

1.4.1.1 Landschappelijke situering

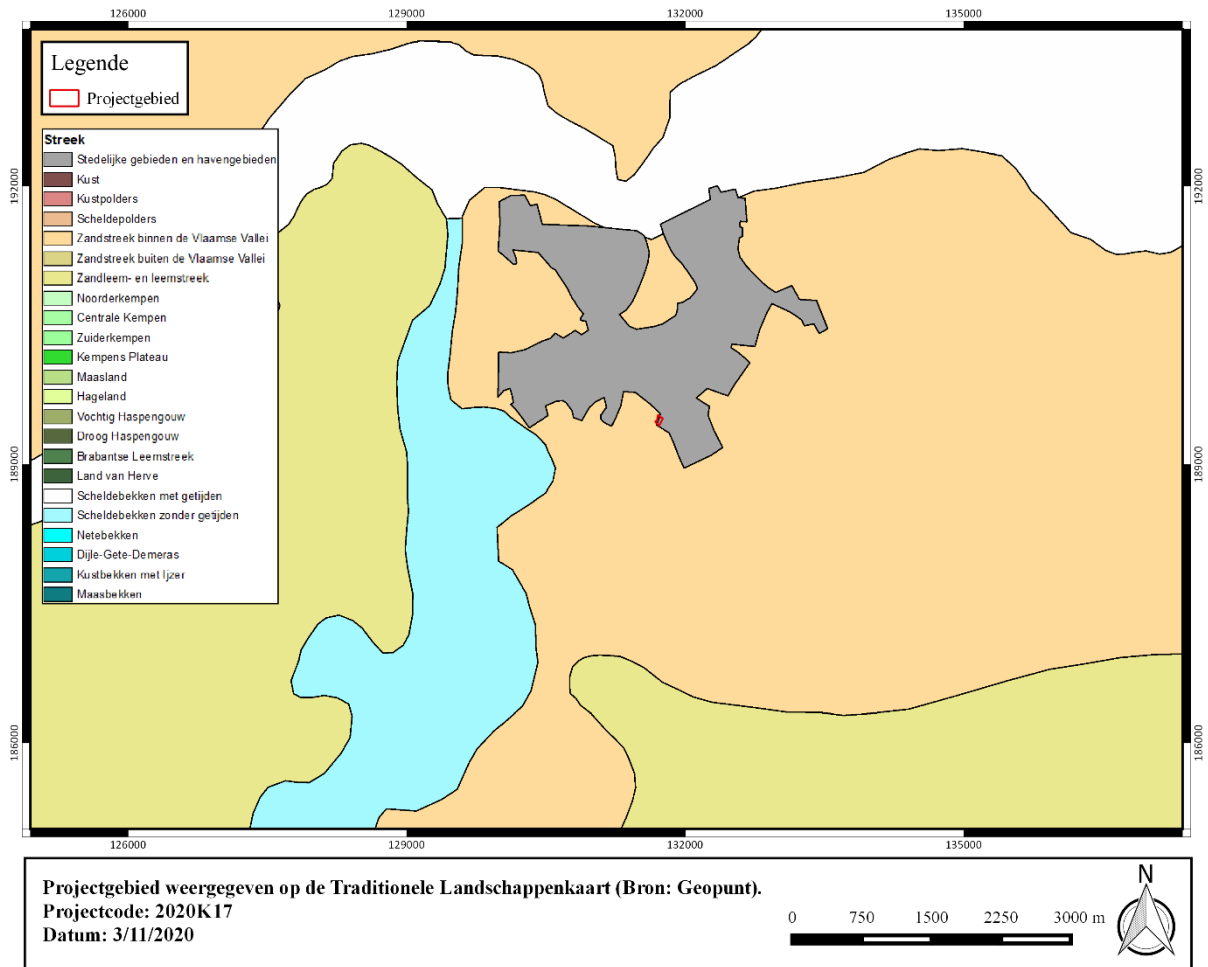
Het plangebied is gelegen in het oostelijk deel van de Vlaamse Vallei. De Vlaamse Vallei is ca. 200.000 jaar geleden tot ontwikkeling gekomen. Tot 15.000 jaar geleden werd de vallei opgevuld met een dik pakket riviersediment. De Vallei nam toen de vorm aan van een verwilderde toendrarivier, die typisch is voor koude gebieden en meerdere rivierkanalen heeft. Tijdens het laat-Pleniglaciaal (ca. 76.000-14.640 jaar geleden) zijn gedurende koudere periodes de dekzandruggen tot ontwikkeling gekomen. Tijdens het Laat-Glaciaal en het Holoceen was er opnieuw een opwarming van het klimaat waarbij de rivieren die deel uitmaakten van de Vlaamse Vallei evolueerden van een vlechtend naar een meanderend patroon en waarbij de Holocene valleien zich als underfit river hebben ingesneden.

Gedurende het Jonge Dryas was er een plotse afkoeling van het klimaat met enkele graden. Hierdoor lagen de valleien in de winter droog en kon het zand makkelijk verwaaien, waardoor de zogenaamde rivierduinen gevormd werden. Deze werden tijdens het Holoceen lokaal nog eens herwerkt wat aanleiding gaf tot de ontwikkeling van stuifzandduinen. Daarnaast zijn lokaal ook nog niet-geërodeerde restanten van de verwilderde fluvioperiglaciale pre-holocene dalbodem aanwezig in de vorm van donken.

Het projectgebied zelf bevindt zich op het fluvioperiglaciaal weichseliaan laagterras waarin de Schelde en de Dender zich vanaf het laat-glaciaal verder insneden. Ten zuiden van het plangebied situeert zich een tertiaire opduiking van het Dender-Zenne interfluvium. In het fluvioperiglaciale laagterras heeft de Dender een relatief rechte holocene insnijding gekend. De omgeving van het plangebied is relatief vlak maar kent wel een bescheiden microreliëf ten gevolge van eolische processen en door de aanwezigheid van donken. Het plangebied zelf is gelegen op een hoogte van ca. 5.2 – 5.6 m TAW. Het terrein kent een licht dalend verloop richting het centrum. Precies ten westen van het plangebied situeert zich de beekvallei van de Vondelbeek, precies ten oosten van het plangebied is aan elevatie waar te nemen. Ten noorden van plangebied loopt de Assemeersbeek die loopt vanaf deze hoger gelegen positie richting de Vondelbeek.

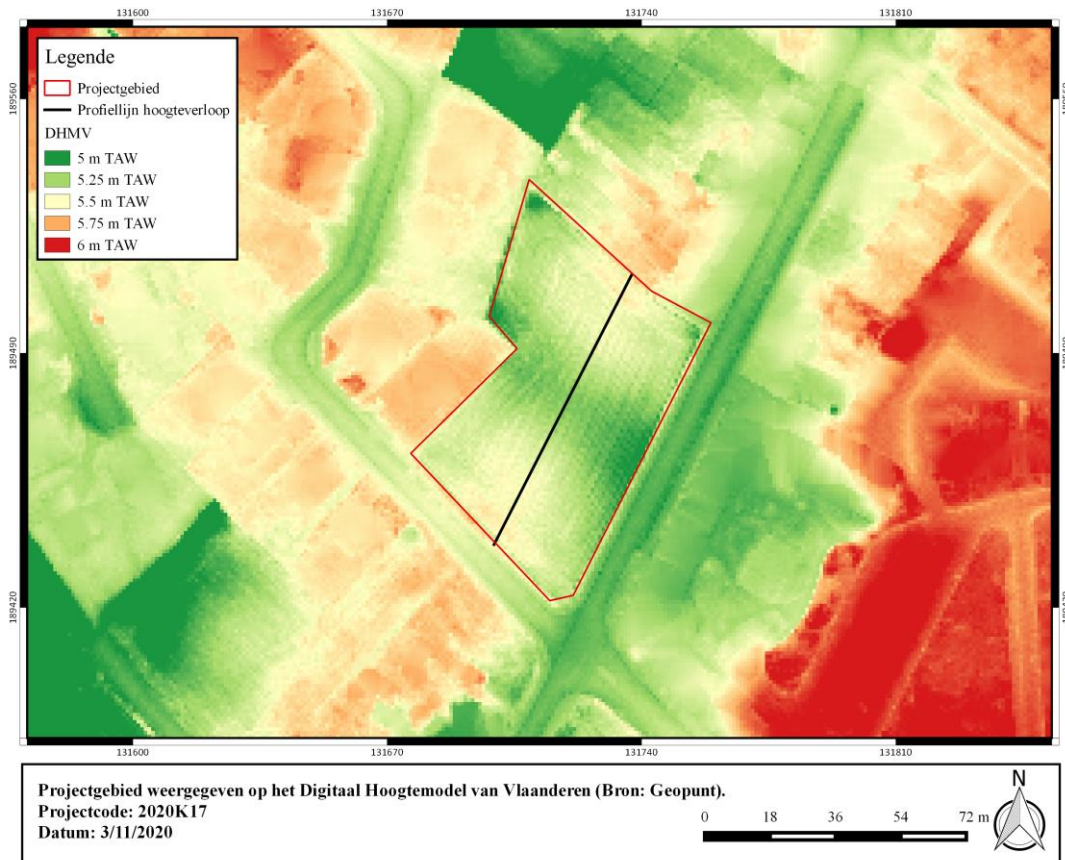
Concreet is het plangebied dus gelegen op het Weichseliaan terras ten oosten van het alluvium van de Dender en de Vondelbeek. Het landschap is doorgelicht door kleine beekjes die ontspringen op hoger gelegen zones binnen de alluviale vlakte alsook op uitlopers van de tertiaire opduiking van het Dender-Zenne interfluvium. Dit landschappelijk kader - op een iets hoger gelegen positie in de nabijheid van water - moet een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op jager-verzamelaars in de regio.

Hydrografisch is het plangebied gelegen in het Denderbekken, deelbekken Vondelbeek.

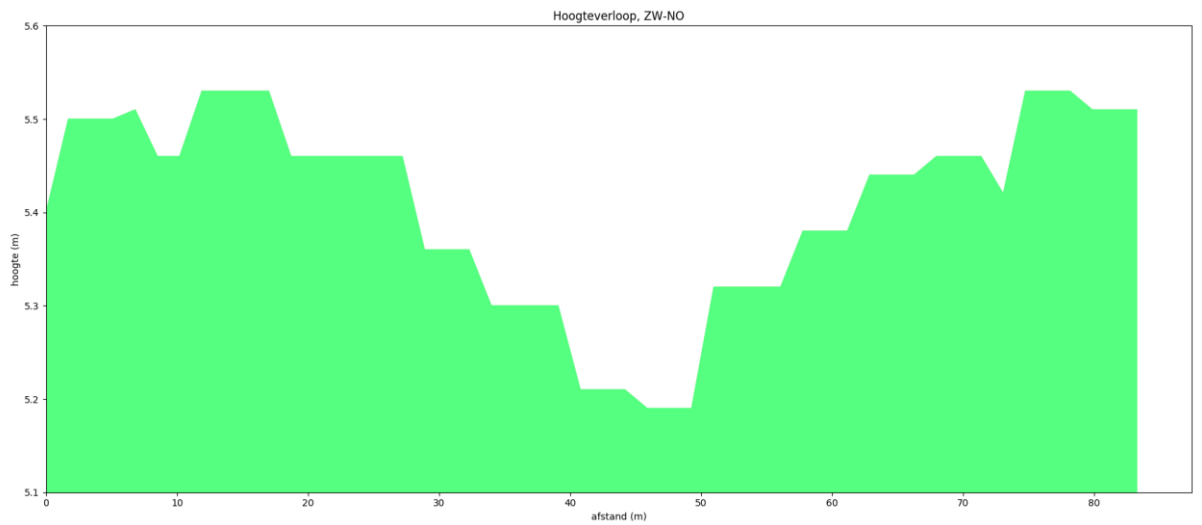

Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditonele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

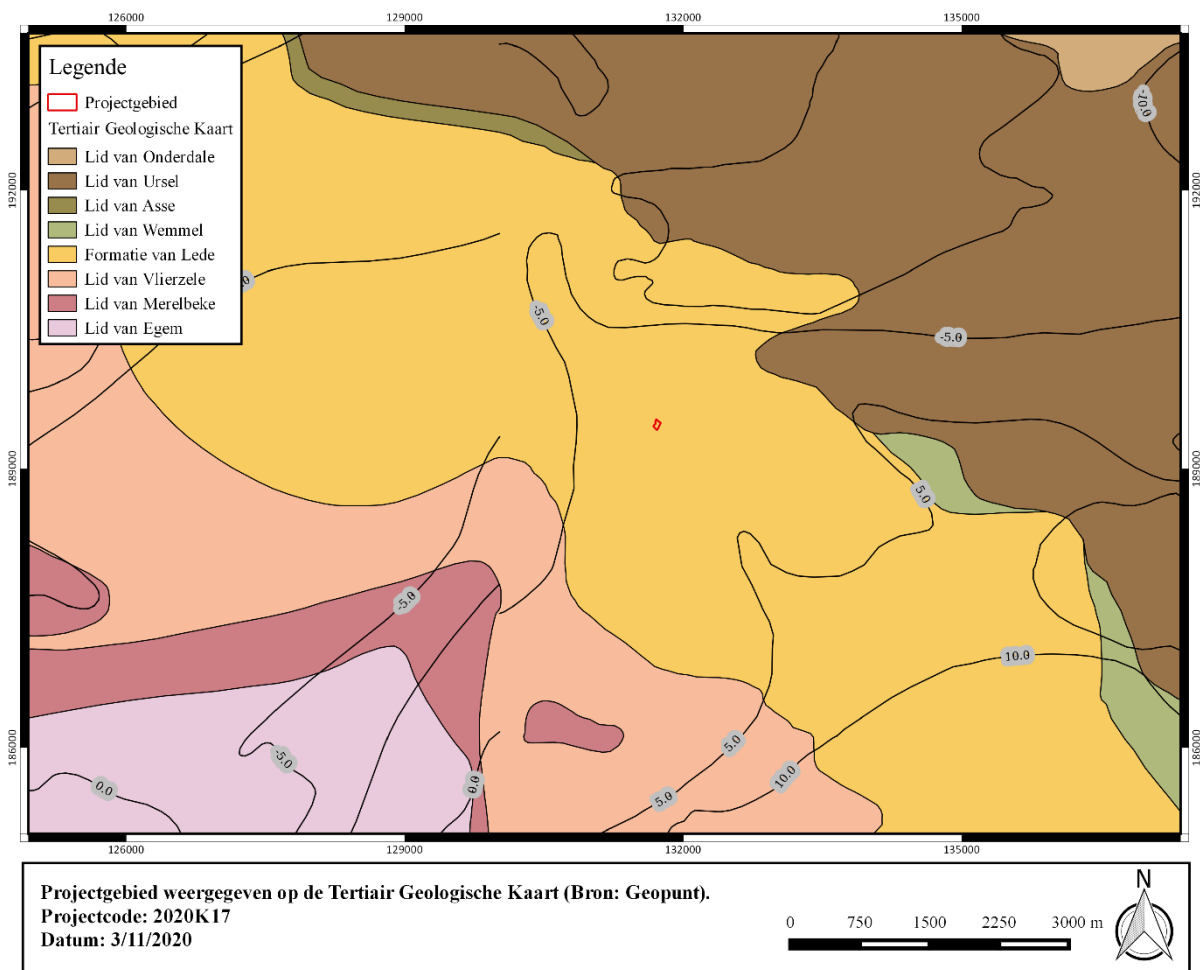

Figuur 9: Hoogteverloop, ZW-NO (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

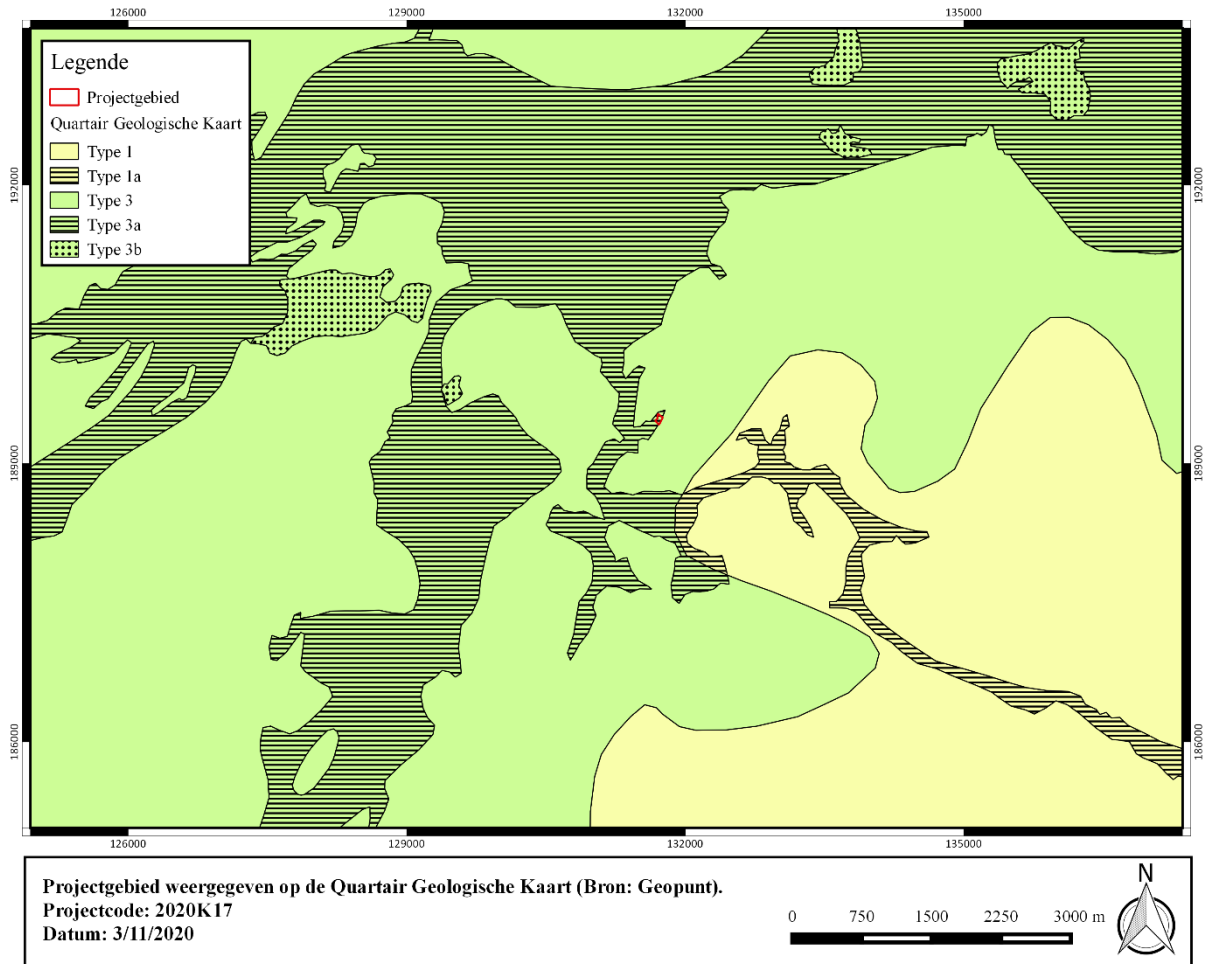
Het projectgebied is gelegen in de **Formatie van Lede**. Deze formatie bestaat uit ondiep-mariene zandige sedimenten en komt voor in het noorden van Oost-Vlaanderen en Brabant en in het grootste deel van Antwerpen. De formatie is opgebouwd uit kalk- en glauconiethoudend fijn zand afgezet in een kalm, kustnabij milieu met stroming vanuit de oostkust van Groot-Brittannië. De formatie is meestal ontkalkt naar het zuiden toe en er kunnen ijzeroxidecocreities voorkomen. De basis bestaat uit een grindlaagje met herwerkte fragmenten uit onderliggende afzettingen, herwerkte schelpen en *Nummulites laevigatus*. Indien de formatie niet verweerd is kan deze makkelijk herkend worden door de aanwezigheid van *Nummulites variolarius*. De formatie bevat tevens drie banken zandige kalksteen of kalkzandsteen en zijn ontstaan op niveaus die oorspronkelijk een aanrijking hebben van biogeen materiaal. Deze aanrijking komt door accumulatie van schelpfragmenten afgezet onder invloed van stormen (tempestieten) bij sporadische zeespiegeldalingen. De zandsteenbanken werden intensief ontgonnen als bouwsteen (Balegemse Steen).

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3a**. Het bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Binnen deze afzetting kunnen mogelijk hellingsafzettingen van het Quartair voorkomen. Lokaal kan deze eolische afzetting afwezig zijn. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclus) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal.

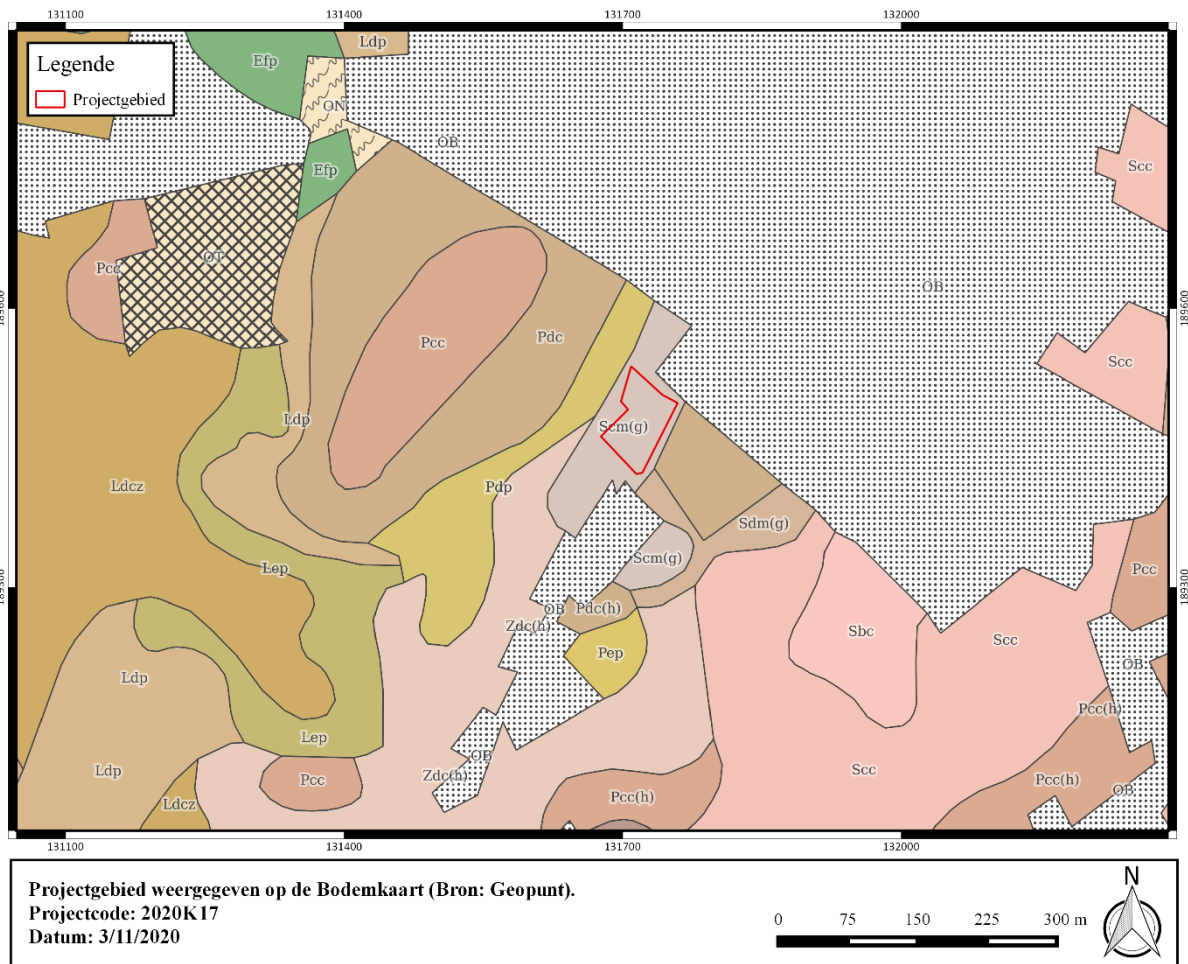

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.4 Bodemvormingsprocessen

Het bodemtype **Scm(g)** is een matig droge, zwak gleyige lemige zandbodem met dikke antropogene humus A horizont met grijsachtige kleur. Dit zijn plaggenbodems. De A horizont meer dan 60 cm dik, is donkerbruin of donkergrijs en kan meestal in twee subhorizonten verdeeld worden: een bovenste deel (Ap) 25-30 cm met 2-2,5% humus en een onderste deel met ongeveer 1,2% humus. Onder de humeuze A komt een verbrokkelde Podzol B horizont voor. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm.

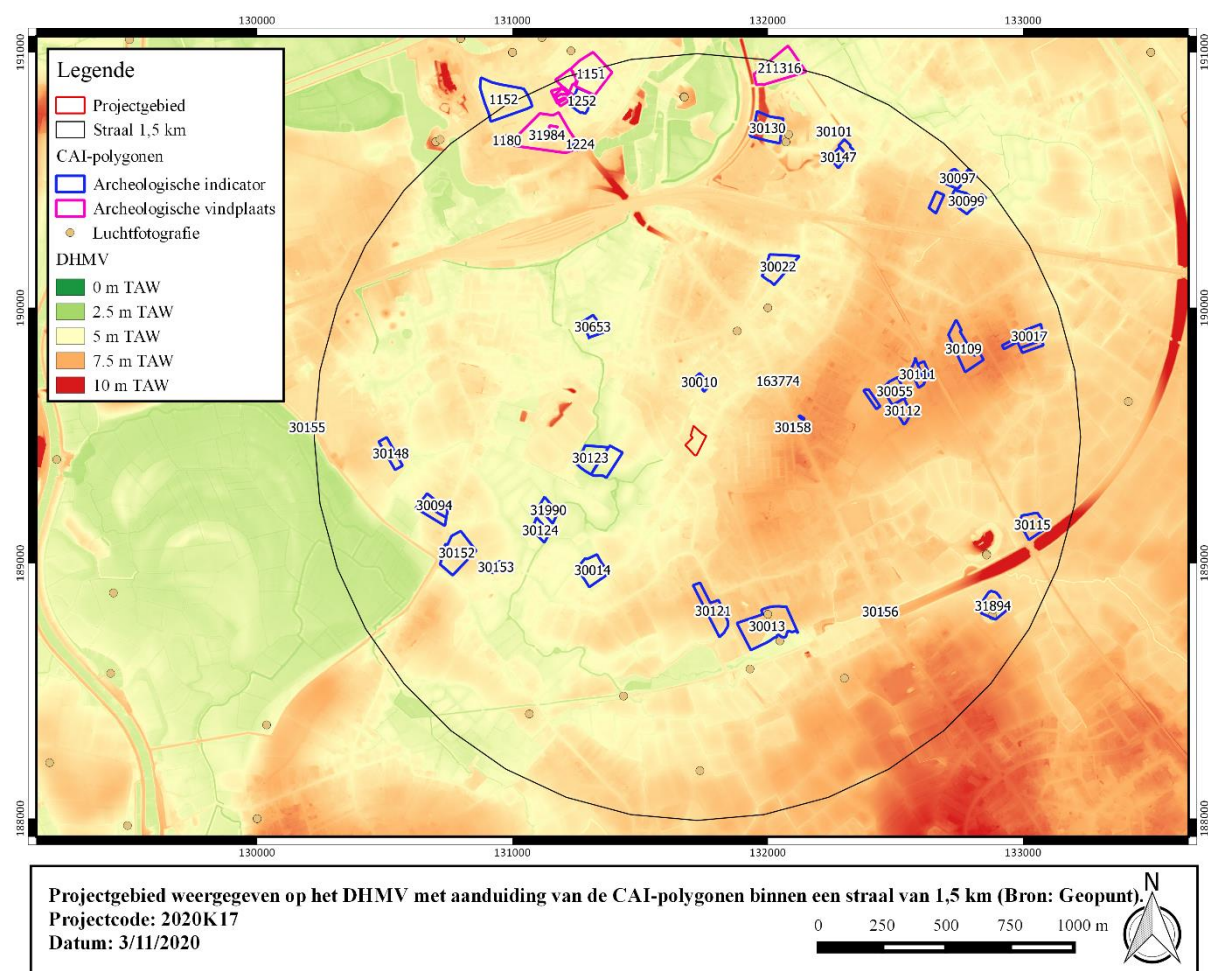

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn verschillende archeologische sites en indicatoren gekend. Het merendeel van deze gekende vindplaatsen bevinden zich in het stadscentrum van Dendermonde en betreffen resten van wonen en werken in de laatmiddeleeuwse en vroegmoderne stad. Ten oosten van de stad, ter hoogte van de Kroonveldlaan op het grondgebied van Sint-Gillis-bij-Dendermonde zijn bij een prospectie enkele off-site relictten uit de ijzertijd aangesneden die wijzen op de nabijheid van een nederzetting. Buiten het Dendermondse stadscentrum valt een groot aantal veldprospecties op waarbij een veelvoud lithische artefacten zijn ingezameld die gedateerd kunnen worden in het mesolithicum en neolithicum. Daarnaast werd eveneens ceramiek uit de volle tot late middeleeuwen ingezameld. Verder zijn op het kaartblad van de CAI verschillende cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse landelijke infrastructuur opgenomen. De gekende indicaties en vindplaatsen wijzen aldus op een zo goed als doorlopende menselijke aanwezigheid op de terrassen langs de Dender sinds de steentijden.

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 1,5 km (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

1151	Opgraving Late middeleeuwen: klooster – graven – funderingen – aardewerk – tegels – helft van een arduinen grafzerk Bron: Stroobants A. 1983, Archeologisch onderzoek te Dendermonde (O.VI.), in: <i>Archaeologia Mediaevalis</i> jg. 6, pp. 45-46
20018	Opgraving (1980) Late middeleeuwen: steekproeven op de voormalige begraafplaats - sterk verstoorde bodem, beendermateriaal en middeleeuwse tegeltjes - funderingsresten van de vroegere westgevel en van de noordelijke beukmuur van de kerk. Bron: Stroobants A., Hanssens F. Steyaert D., Leybaert J. & Van Vossole M., 1980-1981: Archeologisch kroniek, Dendermonde 1979-1980, Gedenkschriften van de Oudheidkundige kring van het Land van Dendermonde, 4de reeks, deel 5, 19
30005	Controle van werken Late middeleeuwen: pastorie - bij een controle werd de gracht die de grens vormde tussen de tuin van de pastorie en het gewezen kerkhof teruggevonden, alsook een smeedijzeren pijpsleutel uit de vroeg-gotische periode (12de eeuw-14de eeuw) en enkele munten daterend tussen 13de eeuw en 18de eeuw Bron: Stroobants A. 1981: Archeologisch onderzoek te Dendermonde (1980) (O.-VI.), <i>Archaeologia Mediaevalis</i> 4, 41-42
30719	Opgraving (1985) Late middeleeuwen: funderingsresten Kerk van Sint-Gillis-Binnen - uit context verplaatste grafzerken en sporen van begraving Bron: Stroobants A. 1986: Jaarverslag 1985 van de Werkgroep Archeologie en Monumentenzorg, Cronycke, maart 1986, 6-7.
31984	Opgraving (2007, 2010) Volle middeleeuwen: afvalputten, grachten Late middeleeuwen: klooster – vlakgraf – pad 15e eeuw Bron: Vervoort R. 2007: Archeologisch onderzoek naar het Birgittinessenklooster, Cronycke. Mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring van Dendermonde, jaargang 23, september 2007, 7-10.
211316	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Metaaltijden: Enkele paalkuilen en grachten. Eén spieker. Twee kuilen met een aardewerk recipiënt, mogelijk urnengraven.

	Nieuwe tijd: greppels en grachten Bron: Apers T. 2015: Archeologische prospectie St-Gillis-bij-Dendermonde Kroonveldlaan (prov. Oost-Vlaanderen). Basisrapport, Rapport 2015/07, Ingelmunster.
214767	Opgraving (2013) Late middeleeuwen: afvalkuilen/beerkuilen 17e eeuw: muurresten, greppel Bron: Vervoort R. 2017: Archeologische opgraving Dendermonde-Brusselsestraat Fase II 'Mariatroon', BAAC Vlaanderen Rapport 399, Gent.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

1152	Indicator cartografie Late middeleeuwen: Sint-Alexiusbegijnhof
1180	Indicator cartografie Late middeleeuwen: molen
1224	Indicator cartografie Late middeleeuwen: Brusselse poort (stadspoort)
1252	Indicator cartografie Late middeleeuwen: Sint-Gillishospitaal °1259 17e eeuw: Klooster van de Maricolen
30010	Indicator cartografie Late middeleeuwen: site met walgracht
30022	Indicator cartografie Late middeleeuwen: site met walgracht
30155	Indicator cartografie 17e eeuw: sluis
30156	Indicator cartografie

	18 ^e eeuw: brug
30157	Indicator cartografie Late middeleeuwen: molen
30158	Indicator cartografie Late middeleeuwen: molen
30653	Indicator cartografie 18e eeuw: site met walgracht
31894	Indicator cartografie Late middeleeuwen: site met walgracht
163774	Indicator cartografie 18e eeuw: kapel

Veldprospecties

30013	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal
30014	Veldprospectie Neolithicum: lithisch materiaal
30017	Veldprospectie Neolithicum: lithisch materiaal
30019	Veldprospectie Neolithicum: lithisch materiaal
30055	Veldprospectie Neolithicum: lithisch materiaal Volle middeleeuwen: aardewerk Late middeleeuwen: aardewerk
30057	Veldprospectie Vroege middeleeuwen: aardewerk

	Nieuwe tijd: aardewerk
30094	Veldprospectie Neolithicum: lithisch materiaal
30097	Veldprospectie Mesolithicum: lithisch materiaal Neolithicum: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30098	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Middeleeuwen: aardewerk
30099	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30101	Veldprospectie Mesolithicum: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30102	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30109	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30110	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30111	Veldprospectie Vroege middeleeuwen: aardewerk

	Late middeleeuwen: aardewerk
30112	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30113	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30114	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30115	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30121	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Volle middeleeuwen: aardewerk Late middeleeuwen: aardewerk
30122	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30123	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Volle middeleeuwen: aardewerk Late middeleeuwen: aardewerk
30124	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk

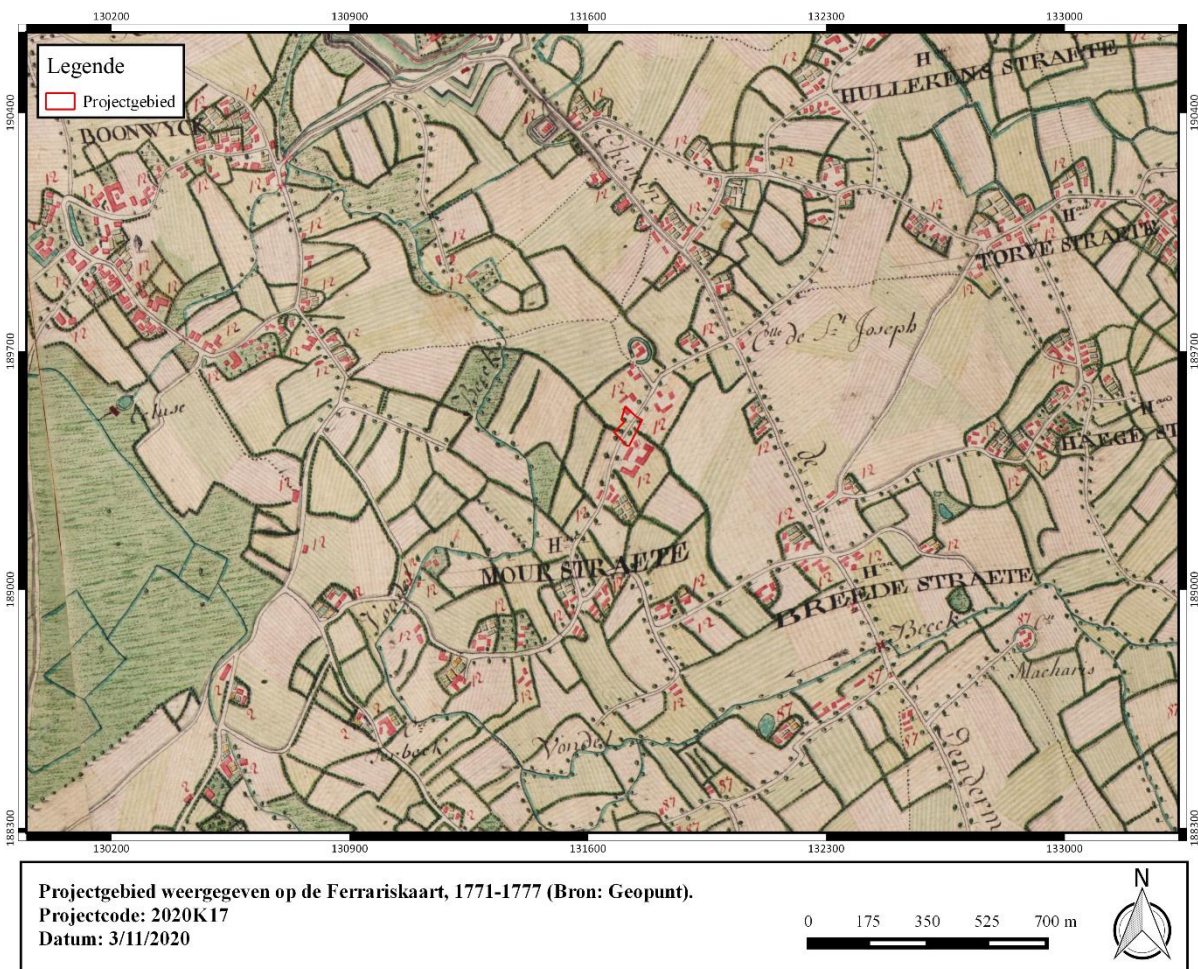
30130	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Volle middeleeuwen: aardewerk
30147	Veldprospectie Volle middeleeuwen: aardewerk
30148	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Volle middeleeuwen: aardewerk
30152	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk
30153	Veldprospectie Onbepaald: aardewerk
31990	Veldprospectie Steentijd: lithisch materiaal Late middeleeuwen: aardewerk

1.4.2.2 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart geeft reeds bebouwing weer binnen de projectgrenzen. De dorpskern van Sint-Gillis-bij-Dendermonde is nog niet tot ontwikkeling gekomen. De huidige kerk en marktplein dateren van 1907. Het plangebied is gelegen langs een met bomen omzoomde wegenis waarvan het verloop gelijkloopt met dat van de huidige Breestraat. Langsheen deze weg is vrij dichte lintbebouwing waar te nemen. Op ca. 350 meter ten westen van het plangebied stroomt de Vondelbeek. Binnen de projectgrenzen situeert zich het zuidelijk gebouw van een samenstel van drie gebouwen.

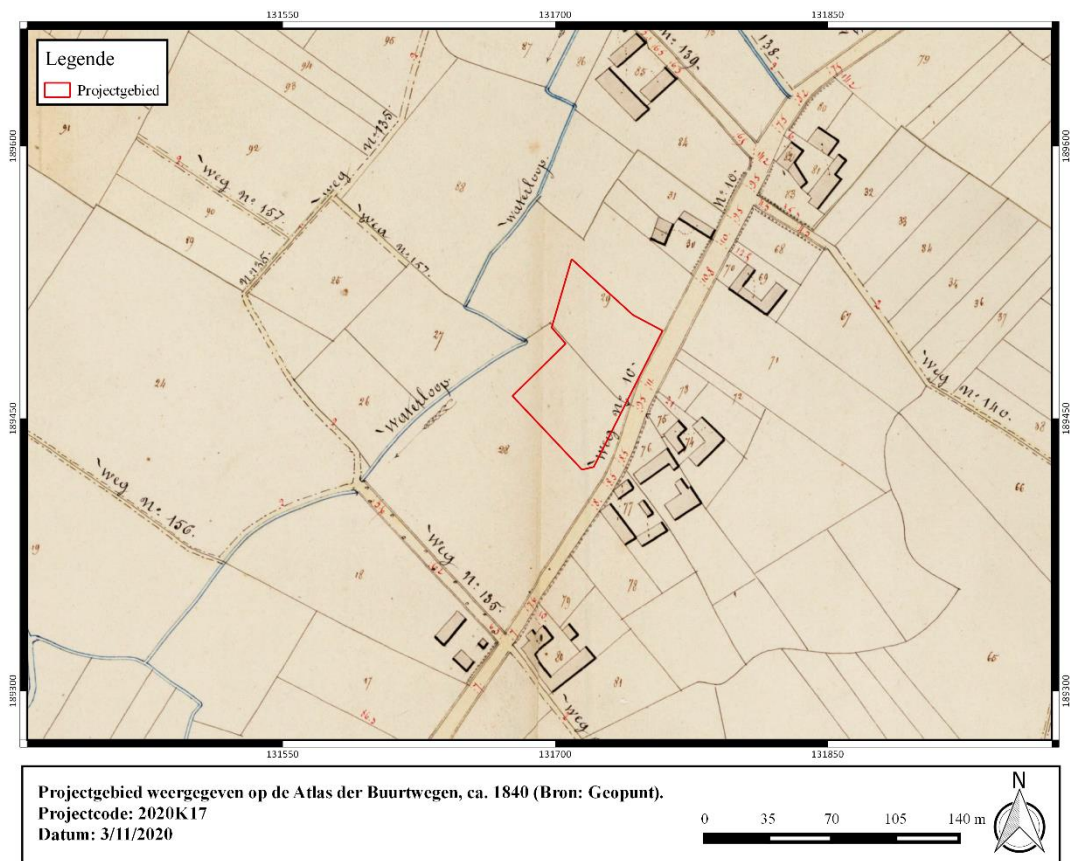
Op de Atlas der Buurtwegen is deze bebouwing verdwenen. Opvallend is wel de aanwezigheid van de Assemeersbeek, precies ten westen en noorden van het plangebied. Eenzelfde beeld is te zien op de Poppkaart en de Vandermaelenkaart.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

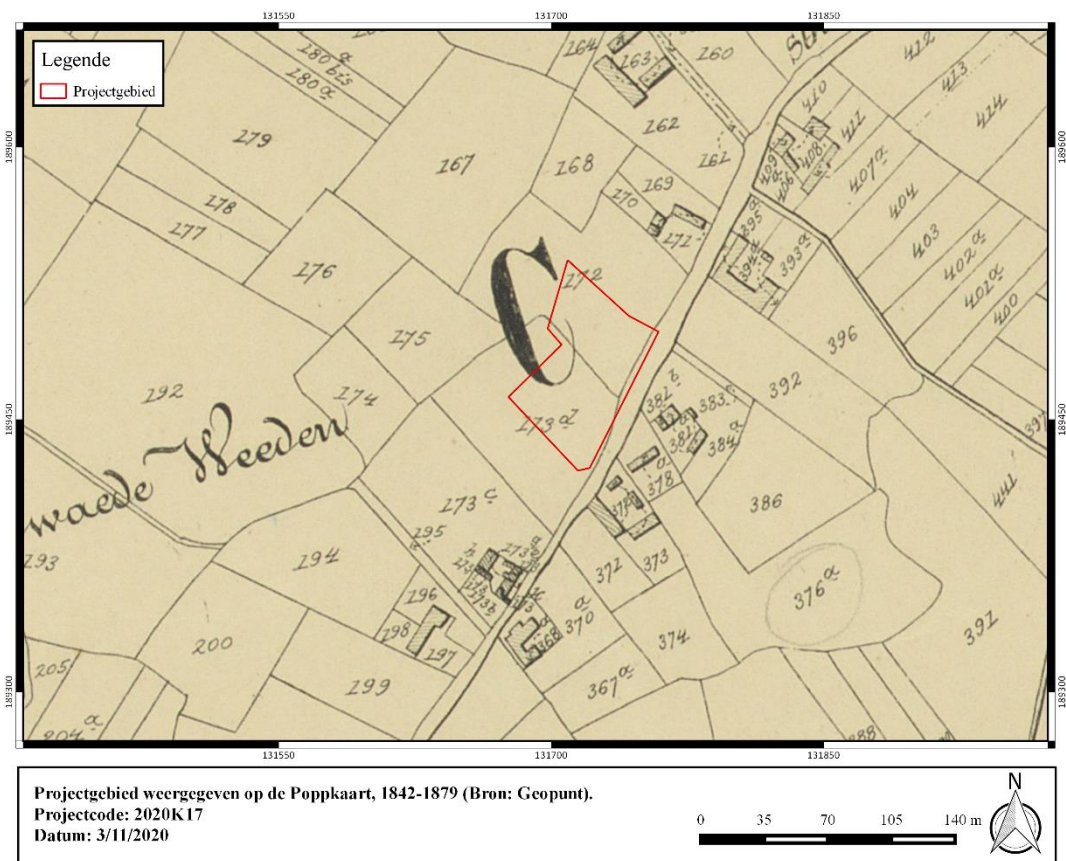

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

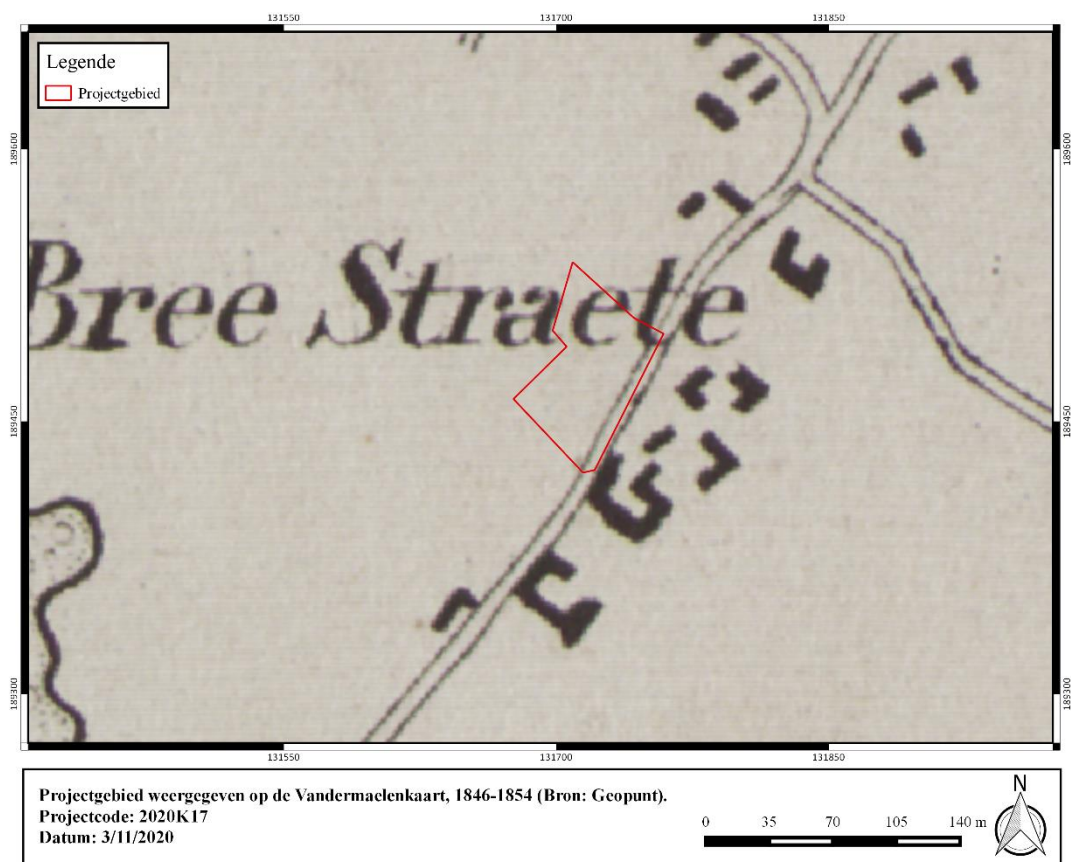

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

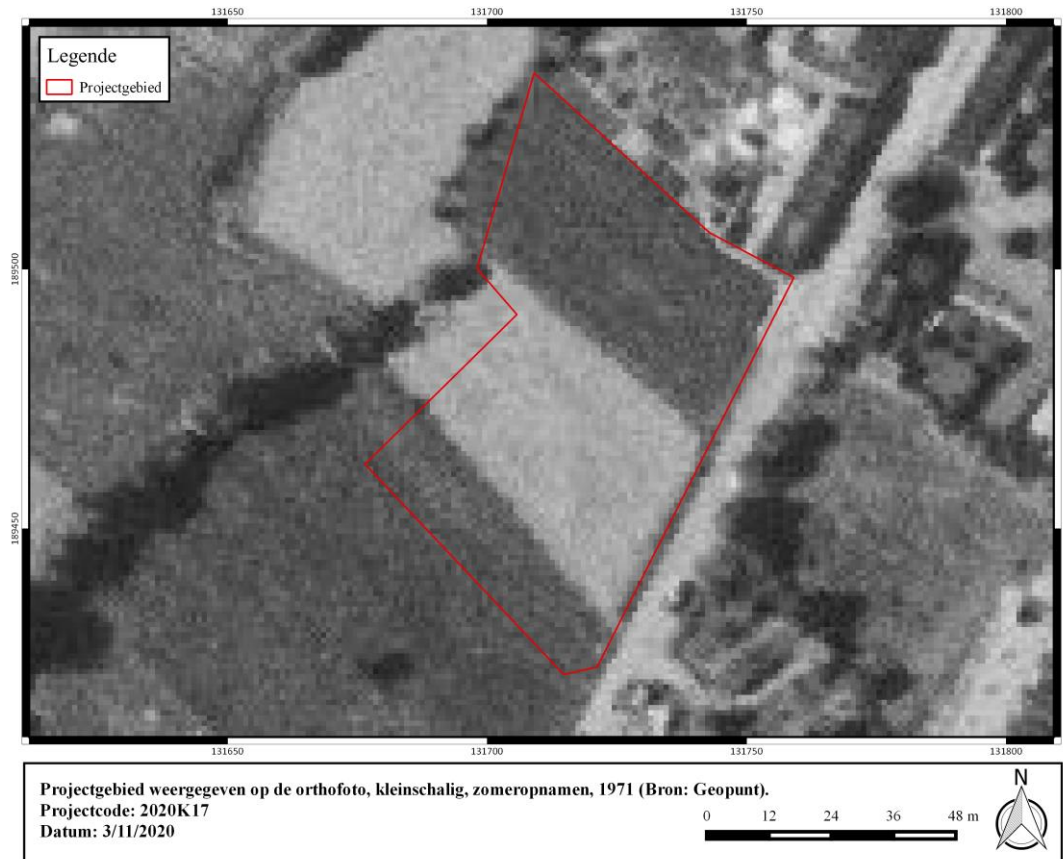
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Vandermaelenkaart, 1846-1854 (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Huidige gebruik en verstoringen

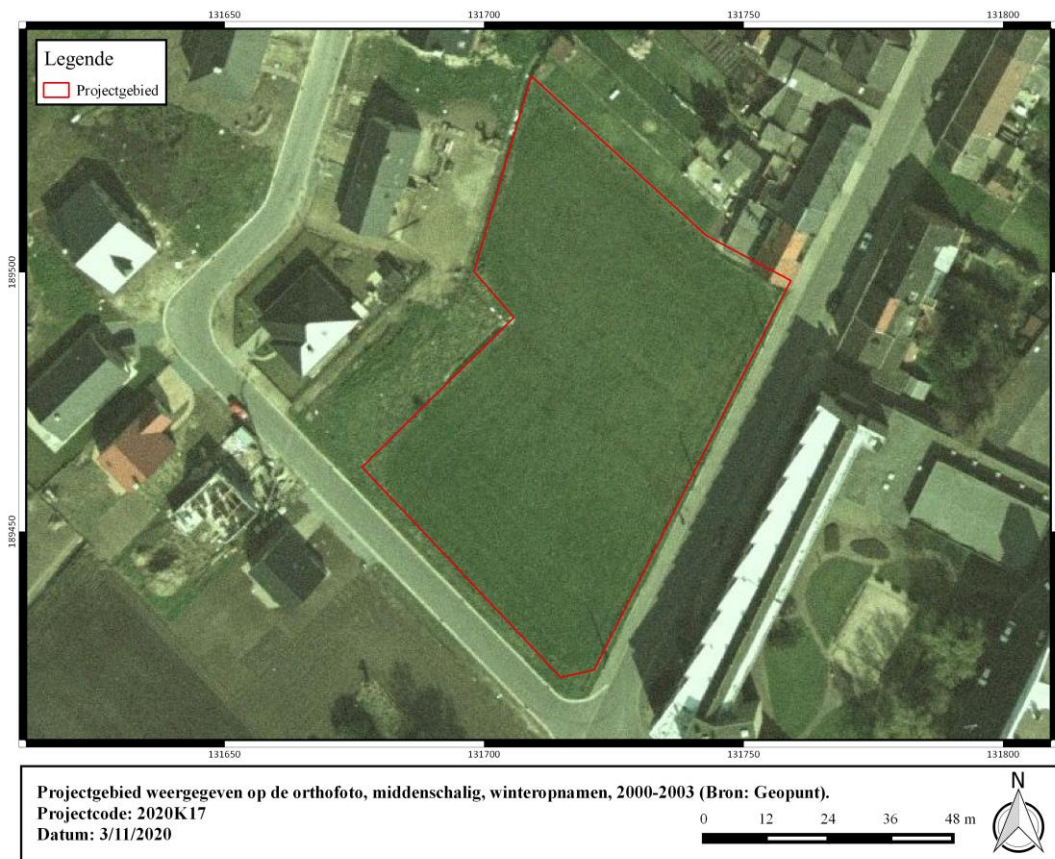
De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia. Reeds op de oudste luchtopname is het plangebied in gebruik als akker. Vanaf de orthofoto van 2000-2003 is de weg ‘Achthoek’ aangelegd.

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalg, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling aan de Achthoek te Dendermonde. Het projectgebied is ca. 4562 m² groot en is heden in gebruik als akkerland. Met betrekking tot de geplande ingrepen dient uitgegaan te worden van een integrale verstoring.

Het onderzoeksgebied is gelegen op het Weichseliaan terras langs de vallei van de Dender en de Vondelbeek. Ten noordwesten van het terrein loopt de Assemeersbeek, een 300-tal meter zuidwaarts stroomt de Vondelbeek. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer van eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen die rusten op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. De top bestaat uit een fluviatiele afzettingen van het laat-Weichseliaan of Holoceen. De locatie op de rand van een uitgestrekt moergebied langs de riviervallei moet een beduidende aantrekkingskracht hebben gehad op rondtrekkende groepen jager-verzamelaars. De bodemkaart geeft aan dat het sediment bestaat uit relatief droge zandleem. De tweeledige ploeglaag is relatief dik, vermoedelijk werd in het verleden grond aangevoerd. Onder de bouwvoor kunnen nog delen van de verbrokkelde Podzol herkend worden. Deze hoger gelegen, relatief goed gedraineerde en vruchtbare gronden moeten evenzeer gunstig zijn geweest voor vroege landbouwgemeenschappen.

De cartografische bronnen wijzen op een open en landelijk karakter van het onderzoeksgebied en de omgeving. Het onderzoeksgebied bevindt zich op ruime afstand ten zuiden van de historische kern van Dendermonde. Op de Ferrariskaart is het verloop van de huidige Breestraat reeds waar te nemen. Langsheen de weg zijn verschillende huizen afgebeeld. Verder is de omgeving van het projectgebied in gebruik als akkerland. De loop van de Assemeersbeek wordt pas aangeduid op 19^e-eeuwse bronnen, hetgeen doet vermoeden dat deze waterloop een antropogene oorsprong heeft. Op de 19^e-eeuwse kaarten is geen bebouwing afgebeeld binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Op de orthofotosequentie is te zien dat het terrein de voorbije decennia als akker is gebruikt.

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn verschillende archeologische sites en indicatoren gekend. Het merendeel van deze gekende vindplaatsen bevinden zich in het stadscentrum van Dendermonde en betreffen resten van wonen en werken in de laatmiddeleeuwse en vroegmoderne stad. Ten oosten van de stad, ter hoogte van de Kroonveldlaan op het grondgebied van Sint-Gillis-bij-Dendermonde zijn bij een prospectie enkele off-site relictten uit de ijzertijd aangesneden die wijzen op de nabijheid van een nederzetting. Buiten het Dendermondse stadscentrum valt een groot aantal veldprospecties op waarbij een veelvoud lithische artefacten zijn ingezameld die gedateerd kunnen worden in het mesolithicum en neolithicum. Daarnaast werd eveneens ceramiek uit de volle tot late middeleeuwen ingezameld. Verder zijn op het kaartblad van de CAI verschillende cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse landelijke infrastructuur opgenomen. De gekende indicaties en vindplaatsen wijzen aldus op een zo goed als doorlopende menselijke aanwezigheid op de terrassen langs de Dender sinds de steentijden.

Concreet dient ter hoogte van het projectgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Vooralsnog is geen informatie aan het licht gekomen waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van archeologisch relictten. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringscondities te evalueren. Mocht blijken dat lokaal bodemhorizonten die indicatief kunnen zijn voor betere bewaringscondities m.b.t. artefactensites nog aanwezig zijn dienen deze bemonsterd te worden in een verkennend grid. In het geval van een positieve staalname kan dit onderzoek aangevuld worden met waarderende archeologische boringen en/of testvakken. Met betrekking tot resten

van bewoning, begraving of andere activiteiten in de vorm van bodemsporen is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte onderzoeksmethode.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

